

Màrius Torres

Visat núm. 2

(octubre 2006)

per Margarida Prats Ripoll

El 29 de desembre de 1942 morí Màrius Torres, metge malalt, melòman i bon lector, al sanatori antituberculós de Puig d'Olena. Feia set anys que hi havia ingressat, quan tot just encetava la seva tasca com a professional de la medicina a la ciutat de Lleida, on havia nascut el 30 d'agost de 1910. Si bé va començar a escriure poemes durant l'adolescència, fou al llarg d'aquests sis anys d'isolament al sanatori que va anant prenent consciència que ell era «aquesta cosa absurda, un poeta líric» i que va escriure la major part de l'obra poètica que va deixar enllestida per a ser publicada.

L'escriptura d'aquesta obra coincideix amb una etapa vital del poeta plena de canvis, personals i socials que menaren Màrius Torres a recomençar l'aventura de viure. Forçat per la malaltia, deixà enrere la professió mèdica i la llar familiar a Lleida i, des del sanatori antituberculós de Puig d'Olena, va ser un testimoni passiu i anguniejat de la Guerra Civil; va viure la separació de la família i de moltes amistats que van haver d'emprendre el camí de l'exili, i va veure trontollar el sistema de valors —nacionalistes, republicans i democràtics— en què havia estat educat. Tanmateix, l'obra que neix d'aquesta experiència no és gens tenebrosa ni pessimista.

Màrius Torres sap transformar el document vital en una obra d'art, on la farga humana de vivències és destil·lada de tots els trets particulars. En aquesta destil·lació, el poeta revela la traça de qui ha fet seus aquells trets de la tradició literària que, més enllà de modes i d'«ismes», s'adiuen amb el propòsit dels seus poemes i on mostra les seves habilitats artístiques: sap trobar el mot més escaient, l'estrofa més adequada, la imatge més suggeridora. I així aconsegueix bastir una obra on se superposa sensació i memòria, idea i sentiment, amb un to de confessió, a mitja veu; el to en què es fan les confidències i es revelen els secrets, sense retòriques buides.

La veu del poeta flueix melodiosa i, a partir d'un ritme que se'ns enduu com la música de Mozart, ens acosta a temes com l'etern cicle de la natura, on vida i mort s'agermanen; la solitud dels humans, per ben acompanyats que estiguin; l'amor i l'amistat, els records i la voluntat de sobreviure com a membre d'un poble davant les malvestats històriques.

Màrius Torres ha estat, amb Bartomeu Rosselló-Pòrcel, tots dos morts de tuberculosi en plena joventut, un dels mites de la poesia catalana de la segona meitat del segle XX. La bona recepció de la seva obra —ha estat inclòs en la majoria d'antologies i ha estat tingut en compte en les tries d'obres representatives del segle XX— no sempre ha anat acompanyada d'un reconeixement sense recels de la seva vàlua literària. Tanmateix, ha estat inclòs en les històries de la literatura catalana i en els estudis sobre poesia en aquesta llengua.

La mort del poeta s'escaigué en un dels períodes més foscos de la història del nostre país, el de la «Cataluña española», el temps en què l'ús de la llengua catalana quedava reduït a l'àmbit familiar. Malgrat que la seva obra restà inèdita durant cinc anys, al cap dels quals fou publicada a Mèxic pel seu amic Joan Sales, una part dels seus poemes foren llegits i valorats, gràcies a la tasca difusora del pare del poeta, pel nucli d'exiliats a Prada de Conflent i Montpeller, entre els quals hi havia Pompeu Fabra, Pau Casals, Carles Riba, Clementina Arderiu i Antoni Rovira i Virgili.

L'any 1950, la seva obra poètica fou publicada dins la col·lecció de poesia més emblemàtica de la postguerra: «Els Llibres de l'Óssa Menor», i alguns dels seus poemes, com ara «Dolç àngel de la Mort...» i «La ciutat llunyana», formen part de la majoria d'antologies de poesia catalana. La seva obra va penetrar a Catalunya de la mà del grup de *Quaderns de l'Exili*, que en va fer la seva bandera i el va introduir entre l'escoltisme.

La recepció de l'obra poètica de Màrius Torres ha estat sotmesa a alts i baixos des de l'inici de la postguerra fins a principi del nou mil·lenni. El pas dels anys permet observar, d'una banda, el manteniment d'unes constants en la valoració de l'obra, com la musicalitat del versos, la noblesa de la llengua, el to de confessió, una profunda espiritualitat, interpretada amb les diferències idiosincràtiques pròpies de cada lector, i un arrelat sentit cívic. D'altra banda, el decurs temporal mostra un avenç lent en la seva valoració literària i la coexistència de lectures que subratllen la qualitat lírica de l'obra, a la vora d'altres que revelen diverses reserves sobre aquesta qualitat, la major part de les quals han evolucionat amb el pas dels anys cap a valoracions més positives. En aquest sentit, és emblemàtic el procés lector de Joan Triadú. Aquest crític va passar de valorar Torres com a poeta en formació, «perillosament retòric, però de noble contingut», en l'antologia de 1951, a considerar-lo com l'adquisició poètica més important del període 1939-1950, darrere de J. V. Foix, en l'antologia de 1963, i a situar la seva obra «en un lloc irreductible de la poesia catalana del segle XX», al cap de cinquanta anys de la mort del poeta lleidatà.

La vigència d'aquesta obra no caduca, sinó que, com els metalls preciosos, guanya valor amb el temps. L'aventura d'endinsar-se en l'obra poètica de Màrius Torres ofereix moltes gratificacions als lectors: els poemes desvetllen allò que abans no era visible, ens conviden a compartir sentiments que no havíem experimentat i ens mostren una visió emotiva de la natura: parla dels núvols com dels «somis de l'aigua», i del viatge transoceànic de les orenetes que arribaran «xopes de blau».

«J'aimerais tant arriver à être un poète qu'un autre siècle pût lire avec plaisir!», va escriure Màrius Torres al seu amic i editor Joan Sales, en la immediata postguerra, quan la llengua catalana era prohibida fins i tot en la correspondència privada. Passada una setantena d'anys, a la segona dècada del segle XXI, no sembla agosarat afirmar que s'ha acomplert l'anhel del poeta; perquè llegir, avui, Màrius Torres permet viure una aventura literària i humana que no deixa indiferent.

*

Si bé s'havia traduït part de l'obra poètica de Màrius Torres a l'espanyol, francès i anglès, la celebració del centenari del naixement del poeta (2010), va incidir en l'augment de versions a altres llengües. Des de la Comissió del Centenari de Màrius Torres, es va impulsar la traducció de la seva poesia a diverses llengües, es van publicar antologies de la seva poesia en castellà, francès, italià i portuguès i es van aplegar les seves versions de lírics anglesos, francesos, portuguesos en un parell de publicacions. També es va divulgar les versions del poeta de diversos lírics europeus.

[Consulteu l'obra de Màrius Torres traduïda a altres llengües a l'apartat de bibliografia]